

Een verhoging van de werkzaamheidsgraad in Vlaanderen: vergelijkende analyse met de buurlanden

Projectvoorstel

In het kader van het VIONA-arbeidsmarktonderzoeksprogramma 2000

IDEA Consult

Brussel, 20 april 2000

Inhoud van dit onderzoeksvoorstel

1. Promotor
2. Titel
3. Samenvatting van het onderzoeksvoorstel
4. Thema en topic waarbij dit projectvoorstel aansluit
5. Gedetailleerd tijdschema
6. Financieel plan
7. Valorisatie van de onderzoeksresultaten
8. Relevante onderzoeksprojecten
9. Samenstelling onderzoeksteam
10. Suggesties voor mogelijke referees

Bijlage 1: Uitgebreide beschrijving van het onderzoeksproject

Bijlage 2: CV's van de onderzoekers

Bijlage 3: Voorstelling IDEA Consult

1. Promotor

Promotor: Prof. Dr. Filip Abraham
Departement Economie
K.U.Leuven
Naamsestraat 69
3000 Leuven

tel: 016/32.68.33

fax: 016/32.67.96

E-mail: Filip.Abraham@econ.kuleuven.ac.be

Coördinator: Dr. Anneleen Peeters
IDEA Consult
Maria-Louizasquare 79
1000 Brussel

tel: 02/282.17.17

fax: 02/282.17.15

E-mail: anneleen.peeters@ideaconsult.be

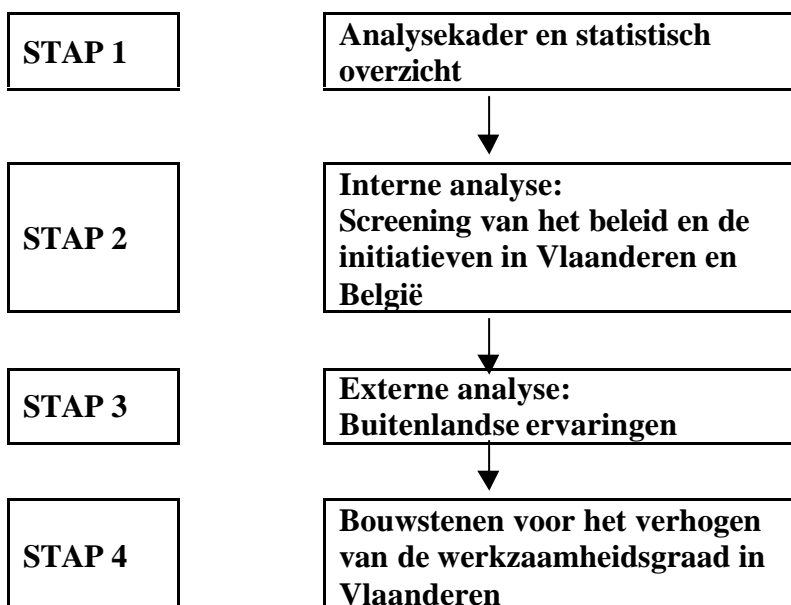
2. Titel

Een verhoging van de werkzaamheidsgraad in Vlaanderen: vergelijkende analyse met de buurlanden

3. Samenvatting van het onderzoeksvoorstel

Het doel van dit onderzoek is het formuleren van aanbevelingen voor de verhoging van de werkzaamheidsgraad in Vlaanderen op basis van een grondige analyse van het huidige werkgelegenheidsbeleid in Vlaanderen en België en van relevante beleidservaringen in het buitenland.

Om de studie uit te voeren, wordt het onderzoeksproces opgedeeld in vier stappen. Onderstaande figuur geeft een schematisch overzicht van de verschillende onderzoeksstappen.

In wat hierna volgt, beschrijven we het resultaat van elke stap.

Deel 1: De werkzaamheidsgraad: analysekader en statistisch overzicht

Het eerste deel van de studie levert volgende informatie:

- Een duidelijke beschrijving van het concept werkzaamheidsgraad
- Een theoretisch analysekader om te evalueren of het huidige werkgelegenheidsbeleid de werkzaamheidsgraad bevordert
- Een kader waarbinnen nieuwe maatregelen ter verhoging van de werkzaamheidsgraad geplaatst kunnen worden
- Een statistisch overzicht van de werkzaamheidsgraad in Vlaanderen en een internationale vergelijking

Deel 2: Screening van het beleid in Vlaanderen en België (interne analyse)

Het tweede deel levert het volgende resultaat:

- Overzicht van de huidige maatregelen en systemen op Vlaams en federaal vlak die een impact hebben op de Vlaamse werkzaamheidsgraad
- Evaluatie van de diverse maatregelen en systemen om na te gaan in welke mate zij de werkzaamheidsgraad bevorderen
- Sterkte-zwakke analyse en identificatie van knelpunten m.b.t. het verhogen van de werkzaamheidsgraad in het huidige beleid

Deze interne analyse van de huidige situatie in Vlaanderen vormt het uitgangspunt voor de volgende twee delen.

Deel 3: Beleidsinitiatieven ter verhoging van de werkzaamheidsgraad: buitenlandse ervaringen (externe analyse)

Het resultaat van deel 3 is drieledig en bestaat uit een internationale analyse met volgende onderdelen:

- Een overzicht van internationale tendenzen en uitdagingen inzake werkzaamheidsbeleid
- Een antwoord op de vraag hoe een aantal landen erin slagen om een hoger dan gemiddelde werkzaamheidsgraad te halen of hoe ze hun werkzaamheidsgraad de voorbije jaren opvallend konden verbeteren.
- Uitgewerkte case studies van drie landen die goede resultaten boeken op het vlak van de werkzaamheidsgraad en die aansluiten bij de Vlaams-Belgische context.

Deel 4: Bouwstenen voor het verhogen van de werkzaamheidsgraad in Vlaanderen

De informatie uit de vorige drie stappen leidt tot het formuleren van concrete beleidsaanbevelingen ter verhoging van de werkzaamheidsgraad. De confrontatie van de Vlaamse doelstellingen en noden inzake werkzaamheid met de goede voorbeelden uit binnen- en buitenland, leidt tot een aangepast scenario voor Vlaanderen. De beleidsaanbevelingen worden in een dynamisch kader geplaatst: er is een koppeling met de toekomstige arbeidsmarktvereisten binnen de 'nieuwe netwerkeconomie'.

4. Thema en topic waarbij dit projectvoorstel aansluit

Dit onderzoeksvoorstel sluit aan bij het eerste thema van de VIONA-onderzoeksagenda, het actief arbeidsmarktbeleid. Binnen dit thema behandelt het voorstel de tweede topic, namelijk het verhogen van de werkzaamheidsgraad.

Het actief arbeidsmarktbeleid verwijst naar de beleidsinitiatieven die overheid en sociale partners nemen inzake onder andere beroepsopleiding, bemiddeling, afstemmen van vraag en aanbod op de arbeidsmarkt en activering van de arbeidsreserve.

Concreet wensen overheid en sociale partners een geïntegreerd beleid uit te werken om de werkzaamheidsgraad in Vlaanderen te verhogen van 59,5% naar 65% in 2004. Dit onderzoek gaat na –rekening houdend met de ervaringen in het binnen- en buitenland- welk beleid (in brede betekenis namelijk zowel door overheid, sociale partners en andere en wellicht maar niet noodzakelijk beperkt tot ouderen) ontplooid wordt en heeft vooral aandacht voor de lessen die de overheid en sociale partners in Vlaanderen en België daaruit kunnen trekken.

5. Aangepast tijdsschema:

De totale doorlooptijd voor het project bedraagt 12 maanden. Zoals afgesproken zal het project aanvangen op 15 oktober 2000 en worden afgerond tegen 14 oktober 2001 (oplevering eindrapport op 31/10/2001).

De doorlooptijd voor elk van de afzonderlijke delen van de studie staat aangegeven in de onderstaande tabel. Na het afronden van deel 1 en 2 (tegen 31 maart 2001) wordt een eerste interimrapport afgewerkt. Een tweede interimrapport is voorzien na het derde deel van de studie (30 juni 2001). Het eindrapport wordt voorgesteld rond 15 oktober 2001 en vervolgens afgewerkt tegen eind oktober 2001.

	2000			2001									
	okt	nov	dec	jan	feb	ma	apr	mei	juni	juli	aug	sept	okt
Deel 1	■	■	■	■									
Deel 2				■	■	■							
Interimrapport 1						■							
Deel 3						■	■	■	■				
Interimrapport 2									■				
Deel 4										■	■	■	■
Voorlopige versie eindrapport													■
Afwerking eindrapport													■
Oplevering eindrapport													■

6. Valorisatie van de onderzoeksresultaten

Delen van het onderzoeksrapport zullen worden gepubliceerd als working paper van het Centrum voor Economische Studiën of in de reeks 'Leuvense Economische Standpunten' van de K.U.Leuven. Deze rapporten worden ruim verspreid, bijvoorbeeld ook naar bibliotheken en in het buitenland.

Het eindrapport zal worden voorgesteld tijdens een openbare workshop met vertegenwoordigers van de overheid, sociale partners, enz.

Delen van het onderzoek of een samenvatting van de belangrijkste resultaten kunnen verder gepubliceerd worden in tijdschriften met brede maatschappelijke toegang zoals de Nieuwsbrief van het Steunpunt W.A.V, Economische en Statistische Berichten (ESB), Tijdschrift voor Economie en Management en Trends Review.

7. Relevante onderzoeksprojecten

- VIONA-project “Desindustrialisatie in Vlaanderen en de implicaties voor de arbeidsmarkt”
- Evaluatiestudie Vlaamse aanmoedigingspremie voor loopbaanonderbreking en arbeidsduurvermindering, in opdracht van de Vlaamse administratie werkgelegenheid
- Project Beleidsgericht Onderzoek over de gevolgen op de arbeidsmarkt van de uitbreiding van de EU naar Oost-Europa in opdracht van de Vlaamse administratie
- Studie voor het Vlaams Economisch Verbond over “De Sociale Overlegeconomie op een Keerpunt”

8. Samenstelling onderzoeksteam

Het onderzoeksteam zal bestaan uit de volgende 4 leden

- **Prof. Dr. Filip Abraham**

Filip studeerde aan de Katholieke Universiteit Leuven en behaalde in 1987 een doctoraat in de economische wetenschappen aan de University of Michigan, Ann Arbor in de Verenigde Staten. Hij is thans als gewoon hoogleraar in internationale economie en Europese Integratie verbonden aan de KUL. Tevens is hij hoogleraar internationaal zakenwezen in de University of Rochester MBA programma's in Nijenrode (Nederland) en Bern (Zwitserland). Daarvoor was hij ondermeer verbonden aan de University of Michigan en het Internationaal Muntfonds. Hij is titularis van de Fortis Leerstoel over Europese integratie en voert reeds meerdere jaren beleidsgerichte onderzoeksopdrachten uit voor de Europese Commissie, de Belgische en Vlaamse overheid en verscheidene privé-instellingen en federaties.

Filip Abraham's expertise ligt op het vlak van loonvorming, arbeidsmarktproblematiek en internationale competitiviteit op regionaal, nationaal en Europees vlak. Hij is de auteur van een ruime lijst van wetenschappelijke en beleidsgerichte publicaties over deze onderwerpen.

Prof. Abraham neemt actief deel aan het economische debat in België en Vlaanderen. In 1994 werd hij tot lid van de Centrale Raad voor het Bedrijfsleven verkozen. In 1995 werd hij lid van het Instituut van de Nationale Rekeningen.

Prof. Dr. Filip Abraham zal optreden als promotor en wetenschappelijk begeleider van de studie.

- **Dr. Anneleen Peeters**

Anneleen Peeters is doctor in de Economische Wetenschappen. Haar doctoraat, dat zij in 1999 behaalde aan de K.U.Leuven, behandelt het onderwerp 'Labour turnover Costs, Employment and Temporary work'. Zij heeft reeds verschillende artikels op haar naam in het domein van arbeidseconomie, en van tijdelijke en uitzendarbeid in het bijzonder. Sinds 1 oktober 1999 werkt zij als onderzoeker bij IDEA Consult, waar zij voornamelijk actief is op het domein van arbeidsmarktonderzoek. Zij was ondermeer betrokken bij een profielanalyse van de Belgische uitzendkrachten en hun kans op vast werk in opdracht van de Beroepsfederatie van de uitzendbedrijven en een evaluatiestudie van de Vlaamse aanmoedigingspremies voor loopbaanonderbreking en arbeidsduurvermindering in opdracht van de Vlaamse Administratie Werkgelegenheid.

Dr. Anneleen Peeters zal de algemene coördinatie van het project op zich nemen.

- **Stephanie Devisscher**

Stephanie Devisscher werkt als onderzoeker bij IDEA Consult. Ze was onder andere betrokken bij projecten en projectvoorstellen inzake arbeidsmarkt en overheidswerking. Deze projecten gebeuren voor opdrachtgevers als de Europese Commissie, de GIMV en de Vlaamse overheid. Zij behaalde het diploma van handelsingenieur (KUL) alsmede dat van Master of Science in Economics aan de KUL. Haar vaardigheden liggen vooral op het vlak van arbeidsmarktonderzoek en macro-economische analyse. Stephanie Devisscher was ook lid van het projectteam voor de studie 'Evaluatie van het regionaal-economisch beleid in Vlaanderen'.

- **Dr. Dafne Reymen**

Dafne Reymen werkt als onderzoeker bij IDEA Consult en kan buigen op sterke economische en analytische capaciteiten. Ze behaalde haar doctoraat rond regionaal-economische ontwikkeling aan de Stanford University op het project 'Economic impact of aid provided to Western Europe after World War II. Lessons for Eastern Europe'. Tot voor kort was zij ook docent micro- en macro-economie aan de EHSAL. Zij werkte mee aan de ex-ante evaluatie van de operationele programma's voor het Europees fonds van Regionale Ontwikkeling.

Bijlage 1: Uitgebreide beschrijving van het onderzoeksproject

1 Probleemstelling

Eén van de geobserveerde fenomenen op de Vlaamse arbeidsmarkt is de zogenoemde arbeidsmarktparadox. Het aantal moeilijk invulbare vacatures neemt toe terwijl een deel van de arbeidsmarktreserve onbenut blijft onder de vorm van bijvoorbeeld langdurige structurele werkloosheid. De drijvende krachten achter de arbeidsmarktparadox bevinden zich dus zowel aan de vraag- als aan de aanbodzijde van de arbeidsmarkt. Aan de vraagzijde zorgt de snelle informatie-technologische evolutie voor een herstructurering van de economie en de werkgelegenheid. Nieuwe jobs ontstaan, andere jobs verdwijnen of krijgen een nieuwe inhoud. De nieuwe jobs stellen steeds hogere eisen aan het profiel van de werknemers op vlak van opleiding, arbeidsflexibiliteit, ...

Aan de aanbodzijde blijven heel wat potentiële arbeidskrachten buiten het actieve arbeidsproces. Werklozen of inactieven vormen de ongebruikte arbeidsreserve. Een niet onbelangrijk deel van deze reserve bestaat uit ouderen. Bovendien treden veel oudere werknemers vervroegd uit de arbeidsmarkt via vervroegde pensionering en andere eindeloopbaansystemen. De druk op de overblijvende groep actieven wordt steeds groter. Daarnaast stijgen de kosten voor sociale zekerheid en pensioenen door de toenemende veroudering van de bevolking. Het is dus belangrijk de werkende beroepsbevolking zo groot mogelijk te maken met het oog op een breed financieel draagvlak.

Daarom heeft het overheidsbeleid meer dan ooit aandacht voor het verhogen van de werkzaamheidsgraad. Zo is de eerste strategische doelstelling in de recente beleidsnota werkgelegenheid van de Vlaamse regering het verhogen van de werkzaamheidsgraad. Het is een kwantitatieve doelstelling: tegen 2004 wenst de Vlaamse minister van werkgelegenheid een werkzaamheidsgraad van 65% te bereiken tegenover 59,5% in 1997. Dit betekent concreet dat er in deze periode 150.000 netto-banen moeten worden gecreëerd. Via een hogere werkzaamheidsgraad wil de Vlaamse overheid meer personen inzetten op de arbeidsmarkt. Op langere termijn is dat nodig om een houdbaar draagvlak te creëren voor de collectieve lasten¹.

¹ Beleidsnota 2000-2004 Werkgelegenheid, Vlaamse regering, Minister van Toerisme en Werkgelegenheid Renaat Landuyt.

De statistieken tonen aan dat de werkzaamheidsgraad, gedefinieerd als het aandeel van de werkenden in de bevolking op beroepsactieve leeftijd, in Vlaanderen op het einde van de jaren '90 iets hoger ligt dan in het begin van de jaren '90. Uit Tabel 1 blijkt dat de werkzaamheidsgraad in 1997 59,7% bedroeg. Dat is het hoogste cijfer uit de tabel. Het laagste cijfer is 58,3% en bevindt zich bij het jaar 1994 na enkele moeilijke economische jaren.

Deze algemene cijfers verbergen een aantal verschillen tussen bepaalde groepen op de arbeidsmarkt. Geslacht, leeftijd, opleiding en etniciteit spelen een belangrijke rol. Zo ligt de werkzaamheidsgraad bij vrouwen veel lager dan bij mannen. In 1997 oefende 49% van de vrouwen op beroepsactieve leeftijd een job uit tegenover 70% van de mannen. In tegenstelling tot de mannen is de werkzaamheid bij de vrouwen gestegen tussen 1990 en 1997.

Tabel 1: Evolutie van de werkzaamheidsgraad naar geslacht in Vlaanderen (voortschrijdende gemiddelden 1989-1998)

	1990	1994	1996	1997
Mannen	70,9	69,7	70,5	70,4
Vrouwen	42,3	47,0	48,1	48,8
Totaal	59,3	58,3	59,5	59,7

Bron: NIS, SEB (bewerking Steunpunt WAV)

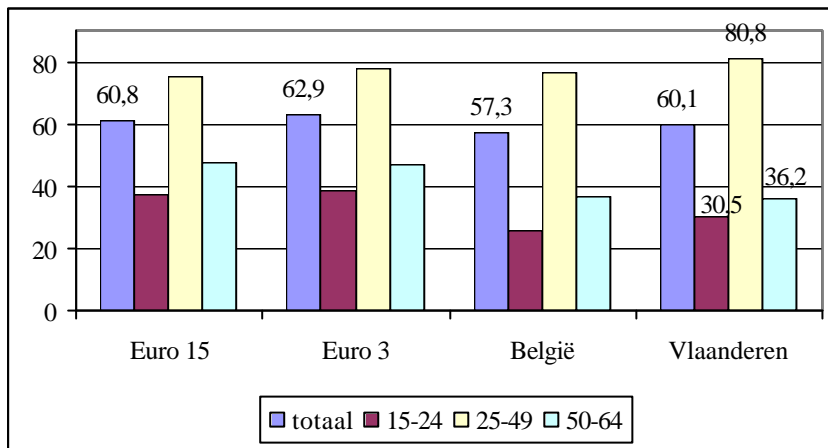
Een overzicht van internationale cijfers leidt tot de vaststelling dat de werkzaamheidsgraad in Vlaanderen laag is in vergelijking met de andere landen van de Europese Unie. Figuur 1 toont dat de werkzaamheidsgraad in Vlaanderen (60,1% in 1998) lager is dan het gemiddelde van onze drie buurlanden Frankrijk, Duitsland en Nederland (Euro3) en zelfs dan het gemiddelde in de hele Europese Unie (Euro15). Vooral wat betreft de groep ouderen doet Vlaanderen het minder goed dan het gemiddelde van de buurlanden en dat van de Europese Unie. Van de personen tussen 50 en 64 jaar is in Vlaanderen slechts 36% aan het werk tegenover 47,5% in de hele Europese Unie.

In een ruimer internationaal perspectief bekeken, is de Europese werkzaamheidsgraad nog aanzienlijk lager dan de werkzaamheidsgraad in de Verenigde Staten of Japan. In de VS bedroeg de werkzaamheid in 1997 zo'n 74% tegenover 64% in de Europese Unie.² Vanuit deze optiek werkt de Europese Commissie aan Europese doelstellingen rond werkzaamheid en tewerkstelling. De actieve welvaartsstaat staat dus op de Europese politieke agenda, zoals ook bleek op de laatste Europese Top in Lissabon

² Employment Rates Report (1998), European Commission

(maart 2000). Tijdens deze topontmoeting werd als richtsnoer overeengekomen dat de werkzaamheidsgraad in alle EU lidstaten tegen 2010 moet stijgen tot 70%.

Figuur 1: Werkzaamheidsgraad naar leeftijd (1998)³

Bron: NIS, SEB, Eurostat (bewerking Steunpunt WAV)

³ Voor Ierland cijfers van 1997.

2 Doelstelling en inhoud van het project

De VIONA-onderzoeksoproep vat de verwachte inhoud van het project als volgt samen:

... In sommige landen kent men reeds een hoge werkzaamheidsgraad, andere landen zijn –net als Vlaanderen (België)- volop de mogelijkheden aan het verkennen om de participatie (vooral van ouderen) te verhogen (cf. leeftijdsbewust personeelsbeleid e.a.).

Onderzoek kan –rekening houdend met ervaringen in het binnen- en buitenland- nagaan welk beleid (in brede betekenis van het woord nl. zowel door de overheid, de sociale partners e.a. en wellicht maar niet noodzakelijk beperkt tot ouderen) ontplooid wordt en zou vooral aandacht moeten hebben voor de lessen die de overheid en sociale partners in Vlaanderen/België daaruit kunnen trekken.

Vanuit deze onderzoeksoproep en de probleemstelling, wordt de doelstelling van het onderzoek als volgt omschreven.

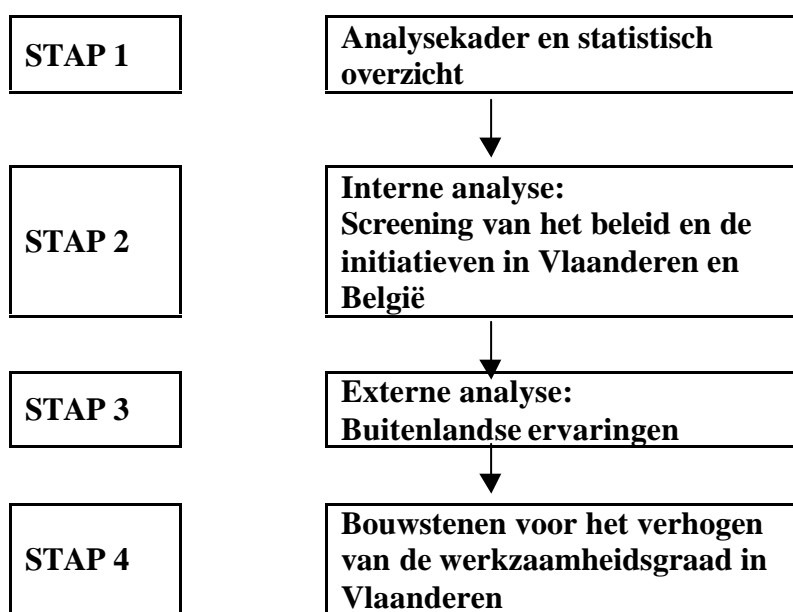
Het doel van dit onderzoek is het formuleren van aanbevelingen voor de verhoging van de werkzaamheidsgraad in Vlaanderen op basis van een grondige analyse van het huidige werkgelegenheidsbeleid in Vlaanderen en België en van relevante ervaringen in het buitenland.

Om de studie uit te voeren, wordt het onderzoeksproces opgedeeld in vier stappen. De stappen hebben als inhoud:

- 1) Het uitwerken van het concept en van het theoretisch analysekader. Samen met een gedetailleerd statistisch overzicht van werkzaamheidsgraad en verwante arbeidsmarktgegevens, vormt de eerste stap het uitgangspunt voor de volgende fasen.
- 2) Een screening van het arbeidsmarktbeleid in Vlaanderen en België met de werkzaamheid als invalshoek. Hieruit leiden we af in welke mate het huidige beleid gericht is op het verhogen van de werkzaamheidsgraad en wat de sterke en zwakke punten zijn.
- 3) Analyse van de beleidsinitiatieven inzake het bevorderen van de werkzaamheid in de buurlanden. Op basis van het ontwikkelde analysekader en de beleidservaringen in Vlaanderen en België, selecteren we geschikte initiatieven uit het buitenland waaruit lessen kunnen getrokken worden om de werkzaamheidsgraad te verhogen.

4) De informatie uit de vorige drie stappen leidt tot het formuleren van concrete beleidsaanbevelingen ter verhoging van de werkzaamheidsgraad. De confrontatie van de Vlaamse doelstellingen en noden inzake werkzaamheid met de goede voorbeelden uit binnen- en buitenland, leidt tot een aangepast scenario voor Vlaanderen. De beleidsaanbevelingen worden in een dynamisch kader geplaatst: er is een koppeling met de toekomstige arbeidsmarktvereisten binnen de ‘nieuwe netwerkeconomie’.

Onderstaande figuur geeft een schematisch overzicht van de vier onderzoeksstappen.

In wat hierna volgt wordt elke stap in detail uitgewerkt, zowel wat betreft inhoud als resultaat.

Deel 1: De werkzaamheidsgraad: analysekader en statistisch overzicht

Inhoud

Het eerste deel van het onderzoek heeft als doel het begrip werkzaamheidsgraad duidelijk te omschrijven, het analysekader voor het bestuderen van maatregelen ter verhoging van de werkzaamheidsgraad voor te stellen en een statistisch overzicht te geven van de werkzaamheidsgraad.

1) Concept

Vooreerst is het belangrijk het concept werkzaamheidsgraad te verduidelijken en te onderscheiden van andere arbeidsmarktindicatoren, zoals de participatiegraad. Hiertoe dienen we de totale bevolking op beroepsactieve leeftijd⁴ (L) op te splitsen in drie categorieën, de werkenden (E), de werklozen (U) en de inactieven (pensionering, verrichten van huishoudelijk werk of volgen van onderwijs) (I):

$$L = E + U + I$$

De werkzaamheidsgraad heeft betrekking op het aandeel van de werkenden in de totale bevolking op beroepsactieve leeftijd. Bovenstaande formule geeft aan via welke kanalen de werkzaamheidsgraad verhoogd kan worden.

Op een bepaald ogenblik in de tijd is de totale bevolking op beroepsactieve leeftijd een vast gegeven. De werkzaamheidsgraad kan bijgevolg enkel verhoogd worden door het verminderen van het aantal werklozen en inactieven. Mogelijke scenario's om de werkzaamheidsgraad te verhogen zijn:

- Werklozen activeren (ook de integratie van langdurig werklozen)
- Oudere werknemers langer in het arbeidsproces houden
- Inactieven (huishoudelijk werk en zorg) stimuleren om te gaan werken

⁴ Tussen 15 en 64 jaar.

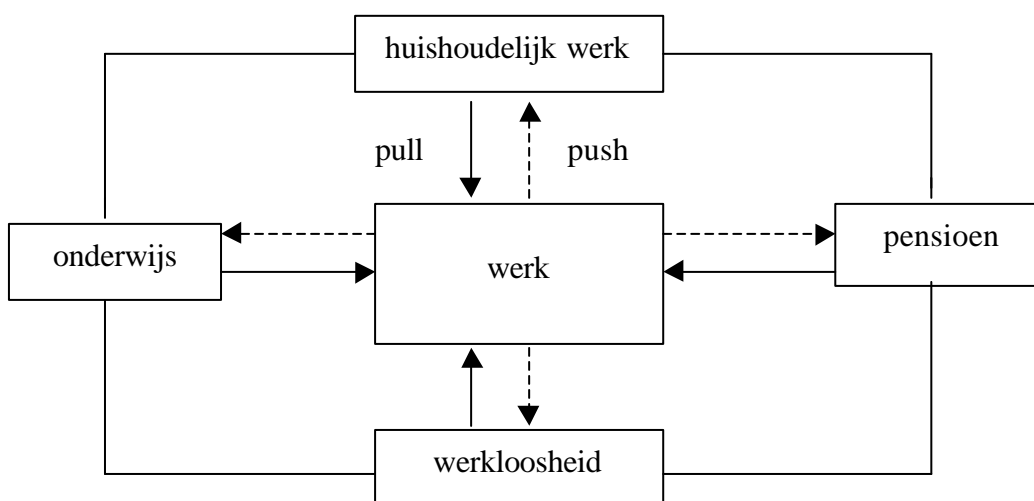
2) Analysekamer

In een tweede fase dient een analysekamer te worden uitgewerkt om de maatregelen ter verhoging van de werkzaamheidsgraad te kunnen bestuderen.

Voor het analysekamer maken we gebruik van het transitionele arbeidsmarktmodel van Schmid⁵. In dit model wordt een onderscheid gemaakt tussen vijf verschillende situaties: werk, onderwijs, werkloosheid, pensioen en (onbetaald) huishoudelijk werk. Zowel het volgen van onderwijs, het verrichten van huishoudelijk werk, als pensionering worden ondergebracht onder de term ‘inactieven’.

Het traditioneel levenslooppatroon is dat mensen toetreden tot de arbeidsmarkt na het behalen van een basisdiploma en blijven werken tot pensioengerechtigde leeftijd. De periode van werken wordt soms onderbroken door werkloosheid of een periode van onbetaald huishoudelijk werk. In België zijn de transitie tussen werk en onderwijs gedurende de levensloop zeer beperkt⁶. Onderstaande figuur illustreert de verschillende arbeidsmarktsituaties.

Figuur 2: Verschillende arbeidsmarktsituaties

Bron: eigen bewerking gebaseerd op model van Schmid (1997)

⁵ Zie Schmid, G. (1997), “The Dutch Employment Miracle? A comparison of employment systems in the Netherlands and Germany”, discussion paper, Wissenschaftszentrum, Berlin

⁶ Zie Vandenbrande, T. (2000), “De mobiele arbeidsmarkt: kwantitatieve analyse van transitie op de arbeidsmarkt in Europese landen”, paper SISWO-congres.

Het arbeidsmarktmodel van Schmid is een interessant uitgangspunt voor het opstellen van een analysekader voor de werkzaamheidsgraad. Transitie van inactiviteit of werkloosheid naar werk hebben een positief effect op de werkzaamheidsgraad en worden in het schema aangeduid met een volle pijl. Transitie van werk naar inactiviteit of werkloosheid hebben een negatief effect (zie onderbroken pijl). In het eerste geval spreken we van een transitie met een pull-karakter, in het tweede geval van een push-karakter.

Dit analysekader zal in het tweede deel van de studie gebruikt worden om na te gaan in welke mate het huidige werkgelegenheidsbeleid in Vlaanderen (en België) gericht is op het bevorderen van de werkzaamheidsgraad. Voor elke maatregel zal, op basis van het hierboven beschreven kader, onderzocht worden tussen welke arbeidsmarktsituaties transitie teweeggebracht worden en of deze een push- of een pullkarakter hebben. In het derde deel van de studie wordt hetzelfde kader gehanteerd voor de analyse van verschillende maatregelen die in het buitenland bijgedragen hebben tot een verhoging van de werkzaamheidsgraad en de lessen die hieruit getrokken worden voor de Vlaamse situatie.

3) Statistisch overzicht

Op basis van bestaand statistisch materiaal zal de Vlaamse werkzaamheidsgraad in kaart gebracht worden. We bespreken zowel de actuele situatie als de evolutie over de tijd. Verder wordt de werkzaamheidsgraad bestudeerd naar verschillende profielkenmerken (zoals geslacht, leeftijd, opleidingsniveau, ...). In dit statistisch overzicht willen we ons niet alleen beperken tot het kwantificeren van de Vlaamse werkzaamheidsgraad. Ook andere arbeidsmarktindicatoren (zoals de participatiegraad, de activiteitsgraad, ...) zullen aan bod komen. Verder is het ook belangrijk een zicht te hebben op de omvang van de beschikbare arbeidsreserve in Vlaanderen, aangezien een verhoging van de werkzaamheidsgraad enkel gerealiseerd kan worden door het activeren van werklozen of inactieven.

De cijfers voor de Vlaamse werkzaamheidsgraad worden vervolgens vergeleken met andere landen. Ook hier is het interessant om de werkzaamheidsgraad op te splitsen naar verschillende leeftijdsgroepen en te kijken naar een evolutie over de tijd. Het cijfermateriaal van deze internationale vergelijking dient als basis voor de keuze van landen die als toetssteen gebruikt worden in het derde deel van de studie.

Resultaat

Het eerste deel van de studie levert volgende informatie:

- Een duidelijke beschrijving van het concept werkzaamheidsgraad
- Een kader om te evalueren of het huidige werkgelegenheidsbeleid de werkzaamheidsgraad bevordert
- Een kader waarbinnen nieuwe maatregelen ter verhoging van de werkzaamheidsgraad geplaatst kunnen worden
- een statistisch overzicht van de werkzaamheidsgraad in Vlaanderen en een internationale vergelijking

Deel 2: Screening van het beleid in Vlaanderen en België (interne analyse)

Inhoud

In het tweede deel van de studie toetsen we in welke mate het huidige werkgelegenheidsbeleid op Vlaams en federaal niveau de werkzaamheidsgraad stimuleert.

We beginnen deze fase met een inventarisatie van bestaande maatregelen en systemen die een impact hebben op de werkzaamheidsgraad. Hierna volgt een gedetailleerde analyse om na te gaan welke maatregelen en systemen een remmend effect hebben op de Vlaamse werkzaamheidsgraad en welke een positief effect hebben. Waar relevant en mogelijk wordt vertrokken van bestaande evaluatieonderzoeken. De focus ligt enkel op maatregelen die oorzaak zijn van transitie tussen verschillende arbeidsmarkt-situaties⁷. Verder willen we ons niet beperken tot beleidsmaatregelen van de federale en Vlaamse overheid, maar ook kijken naar akkoorden afgesloten tussen de sociale partners (o.a. CAO's) en een aantal innovatieve initiatieven op ondernemingsvlak⁸.

Het transitionele arbeidsmarktmodel, uitgewerkt in het eerste deel van de studie, dient als analysekader voor het doorlichten van de verschillende initiatieven en systemen op hun effect op de werkzaamheidsgraad. Voor deze evaluatie stellen we de volgende methodiek voor:

⁷ Zo zal het systeem van brugpensioenen bijvoorbeeld oudere werknemers aanzetten tot de overgang van werk naar pensionering.

⁸ Bijvoorbeeld het uitzendkantoor 45+ van Randstad Interlabor.

- Identificatie van de doelgroep op basis van het model in Figuur 2 met een verfijning naar profielkenmerken: welke groep van mensen komt in aanmerking voor de maatregel?
- Identificatie van de resulterende transitie: naar welke arbeidsmarktsituatie verschuift de doelgroep als gevolg van de maatregel?
- Evaluatie van het effect: is de transitie gericht op het verhogen van de werkzaamheidsgraad (pull-factor) of vermindert ze het aantal werkenden (push-factor)? Is de transitie van de ene arbeidsmarktsituatie naar de andere als gevolg van de maatregel volledig in de zin dat men uit één situatie vertrekt en in een nieuwe situatie terecht komt, bijvoorbeeld uit de werkloosheid naar een voltijds job? Of is de transitie gedeeltelijk zodat een werkloze bijvoorbeeld deeltijds gaat werken en gedeeltelijk werkloos blijft?

Onderstaande box illustreert deze methodiek met een concreet voorbeeld, namelijk het systeem van brugpensioenen.

De doelgroep van het brugpensioensysteem zijn de werkenden (meer specifiek de oudere werknemers), het resulterende effect van het systeem is het stimuleren van een transitie van werk naar pensioen. Aangezien het hier gaat om een maatregel die mensen aanzet tot het verlaten van de arbeidsmarkt, spreken we van een push-factor. Deze transitie kan zowel volledig als gedeeltelijk zijn, afhankelijk of men al dan niet volledig brugpensioen neemt.

Deze methodologie maakt het mogelijk te evalueren of de bestaande systemen en initiatieven al dan niet (kunnen) bijdragen tot een verhoging van de werkzaamheidsgraad. Voor bepaalde maatregelen is het onderscheid tussen push- en pull-karakter niet steeds éénduidig. Zo kan een soepel einde loopbaansysteem bijvoorbeeld een groep oudere werknemers stimuleren om langer (maar minder uren) te blijven werken, terwijl dezelfde maatregel een andere groep juist op het idee kan brengen om minder te gaan werken. Een grondige analyse van de bestaande maatregelen en systemen is dan ook vereist om de zwakke en sterke punten genuanceerd in te schatten. Bij deze analyse moet men tevens rekening houden met de randvoorwaarden en kritische succes- en faalfactoren.

Resultaat

Het tweede deel levert het volgende resultaat:

- Overzicht van de huidige maatregelen en systemen op Vlaams en federaal vlak die een impact hebben op de Vlaamse werkzaamheidsgraad
- Evaluatie van de diverse maatregelen en systemen om na te gaan in welke mate zij de werkzaamheidsgraad bevorderen
- Sterkte-zwakke analyse en identificatie van knelpunten m.b.t. het verhogen van de werkzaamheidsgraad in het huidige beleid

Deze interne analyse van de huidige situatie in Vlaanderen vormt het uitgangspunt voor de volgende twee delen.

Deel 3: Beleidsinitiatieven ter verhoging van de werkzaamheidsgraad: buitenlandse ervaringen (externe analyse)

Inhoud

De derde onderzoeksstap heeft als doel de succesvolle maatregelen in de buurlanden in kaart te brengen die de werkzaamheidsgraad effectief verhogen. Het kan gaan om beleidsinitiatieven, maar ook om privé-projecten of samenwerking tussen overheid en privé. Elk initiatief of pakket van maatregelen moet echter een meerwaarde bieden met het oog op het formuleren van beleidsaanbevelingen voor Vlaanderen en België.

Het overzicht van de ‘good practices’ komt tot stand op de volgende manier:

1) Literatuuroverzicht

Een algemeen literatuuroverzicht is bedoeld om een beeld van het beleid inzake werkzaamheid te schetsen via internationaal vergelijkende bronnen zoals de OESO en de EU. Gegevens over internationale verschillen inzake actief werkzaamheidsbeleid en de resultaten van de alternatieve beleidsopties schetsen een achtergrond voor een meer gedetailleerde analyse van andere Europese landen.

2) Overzicht van verschillende landen

Vervolgens selecteren we een aantal landen voor een ruimere analyse. De landen worden gekozen op basis van twee criteria. Enerzijds richten we ons op landen met een hoge werkzaamheidsgraad in vergelijking met het Europese gemiddelde. De Scandinavische landen komen hiervoor in aanmerking. Anderzijds zijn de landen waar

de werkzaamheidsgraad de laatste jaren sterk gestegen is ook interessant voor een diepgaandere analyse, al is hun werkzaamheidsgraad op zich misschien niet zo hoog. Landen als Nederland en Ierland zijn in dit geval.

Per land analyseren we het beleid en de initiatieven gericht op het verhogen van de werkzaamheid. Initiatieven die het aantal werkenden verhogen en dus een pull-effect hebben, krijgen de voorkeur. De initiatieven worden niet alleen beschreven, maar ook geëvalueerd op hun effectiviteit. We passen hiervoor hetzelfde kader toe als in deel 2 met de identificatie van doelgroepen en effecten.

3) Case studies

Tenslotte selecteren we drie landen met het oog op een meer gedetailleerde analyse als case study. De criteria voor selectie zijn hier de effectiviteit van het beleid op vlak van de werkzaamheidsgraad en de mate van vergelijkbaarheid met de Vlaamse en Belgische context. Volgende aspecten worden bestudeerd:

- Beleid en initiatieven inzake werkzaamheidsgraad met hun ontstaan en praktische uitwerking
- Resultaten en evaluatie van de maatregelen inzake het verhogen van de werkzaamheid
- Rol van de overheid, de sociale partners en eventuele andere actoren

Essentiële informatie komt uit de evaluatie van de maatregelen. Waardoor zijn de maatregelen effectief? Wat zijn de bepalende factoren hierbij? Deze gegevens worden samengebracht als kritische succes- en faalfactoren voor het beleid inzake werkzaamheid. Zo kan de samenwerking tussen overheid, sociale partners en privé-actoren een noodzakelijk draagvlak creëren waardoor maatregelen niet alleen ontworpen worden, maar ook toegepast worden en de gewenste resultaten boeken.

Resultaat

Het resultaat van deel 3 is drieledig en bestaat uit een internationale analyse met volgende onderdelen:

- Een overzicht van internationale tendenzen en uitdagingen inzake werkzaamheidsbeleid
- Een antwoord op de vraag hoe een aantal landen erin slagen om een hoger dan gemiddelde werkzaamheidsgraad te halen of hoe ze hun werkzaamheidsgraad de voorbije jaren opvallend konden verbeteren.
- Uitgewerkte case studies van drie landen die goede resultaten boeken op het vlak van de werkzaamheidsgraad en die aansluiten bij de Vlaams-Belgische context

Deel 4: Bouwstenen voor het verhogen van de werkzaamheidsgraad in Vlaanderen

Inhoud

Het vierde deel bestaat uit twee luiken. Een eerste luik formuleert aanbevelingen voor een optimaal beleid ten aanzien van de verhoging van de werkzaamheidsgraad in Vlaanderen op basis van deel 1, deel 2 en deel 3. Er is specifieke aandacht voor de rol van de overheid en de sociale partners in dit beleidsproces. Het tweede luik blikt vooruit door na te gaan wat de impact is van de toekomstige arbeidsmarktvereisten op het beleid inzake de werkzaamheidsgraad.

De aanbevelingen in het eerste luik zijn rechtstreeks gebaseerd op de drie voorgaande delen in de zin dat het theoretisch concept en het model van Schmid uit deel 1 het kader vormen voor de beleidsaanbevelingen. De aanbevelingen houden rekening met de sterktes en zwaktes in het huidige beleid zoals deze naar voren kwamen uit deel twee. De buitenlandse ervaringen uit deel drie zorgen voor bijkomende inzichten om de werkzaamheidsgraad te verhogen.

De aanbevelingen zijn inhoudelijk als volgt gestructureerd. Eerst en vooral komt het strategische aspect aan bod: via welke strategie kan het werkgelegenheidsbeleid de werkzaamheidsgraad verhogen? Vervolgens bevatten de aanbevelingen richtsnoeren ten aanzien van de instrumenten om de strategische doelstelling van een hogere werkzaamheidsgraad te realiseren. Tenslotte richten de aanbevelingen zich op de betrokken actoren bij het uitwerken en uitvoeren van de strategie. Zo worden per aspect volgende vragen behandeld:

- Strategie: Hoe kan de huidige beleidsstrategie geoptimaliseerd worden om de werkzaamheidsgraad te verhogen rekening houdend met de sterktes en zwaktes van het huidige beleid? Welke beleidsdomeinen zijn hierbij betrokken en hoe? Wat is de samenhang tussen het verhogen van de werkzaamheidsgraad als strategische doelstelling en andere beleidsdoelstellingen zoals de combinatie van arbeid en gezin?
- Instrumenten om de strategie te realiseren: Welke beleidsmaatregelen kunnen worden bijgestuurd? Bijvoorbeeld hoe kan een maatregel met een push-effect omgebogen worden zodat er eerder een pull-effect ontstaat? Welke nieuwe beleidsmaatregelen of andere initiatieven zijn mogelijk?
- Actoren: Welke rol spelen overheid en sociale partners bij het uitwerken en realiseren van deze strategie? Welke andere partijen kunnen een rol spelen bij de implementatie? Hoe stimuleert men de betrokkenheid van de bedrijfswereld, werknemers,...?

Het tweede luik voegt een dynamisch element toe aan deze beleidsaanbevelingen. De economie is immers in voortdurende evolutie. Met de veralgemening van de informatietechnologie wordt het begrip nieuwe netwerkeconomie meer en meer realiteit. Deze evolutie heeft ook gevolgen op de arbeidsmarkt: de behoeften op de arbeidsmarkt zullen binnen vijf jaar verschillen van de huidige behoeften. Veranderende arbeidsmarktbehoeften hebben op hun beurt gevolgen voor de factoren die de werkzaamheidsgraad bepalen. Wil het beleid gericht op een hogere werkzaamheidsgraad slagen, dan vergt het een preventieve aanpak gericht op de nieuwe arbeidsmarktvereisten. In dit licht wensen we de beleidsaanbevelingen te screenen, prioriteiten aan te duiden en, waar nodig, bijkomende aandachtspunten te identificeren.

We verwijzen naar het lopende VIONA-onderzoek 'Desindustrialisatie in Vlaanderen en de implicaties voor de arbeidsmarkt' dat een beeld wenst te geven van de impact die de netwerkeconomie heeft op de arbeidsmarkt. Het is onder andere op basis van deze resultaten dat we hier wensen na te gaan wat de toekomstige arbeidsmarktvereisten zijn, en vooral hoe deze nieuwe behoeften een invloed kunnen uitoefenen op de factoren die de werkzaamheidsgraad bepalen.

Resultaat

Deel 4 is opgebouwd uit twee luiken. Het eerste luik bevat een praktisch en coherent overzicht van beleidsaanbevelingen ter verhoging van de Vlaamse werkzaamheidsgraad. De aanbevelingen zijn opgebouwd rond de aspecten beleidsstrategie, beleidsinstrumenten en betrokken actoren. Elk aanbeveling wordt verantwoord met argumenten op basis van de onderzoeksresultaten uit de vorige drie delen. Het tweede luik geeft richtsnoeren voor een preventief beleid dat rekening houdt met de arbeidsmarktvereisten in een nieuwe netwerkeconomie.

3 Plan van aanpak

In dit deel geven we aan welke onderzoeksmethodes gehanteerd zullen worden voor het uitvoeren van het voorgestelde onderzoek. Het zal gaan om een combinatie van literatuuronderzoek, desk research van statistisch materiaal en documenten, en case-studies op basis van interviews. Per deel kan de werkwijze als volgt samengevat worden:

- In het **eerste deel**, “De werkzaamheidsgraad: analysekader en statistisch overzicht”, zal de klemtoon liggen op **literatuurstudie en desk-research**.

Voor de opbouw van het analysekader zal gebruik gemaakt worden van het transitionele arbeidsmarktmodel van Günther Schmid. Ook andere bronnen uit de academische literatuur zullen geraadpleegd worden voor het uitwerken van het concept en analysekader.

Voor de analyse van statistische gegevens rond de werkzaamheidsgraad wordt teruggerepen naar bestaande statistieken zowel voor Vlaanderen en België, als voor andere landen. Bronnen die hier zeker voor in aanmerking komen zijn onder andere: arbeidsmarktstatistieken van het Federaal Ministerie van Tewerkstelling en Arbeid, RVA, Steekproefenquête naar de Beroepsbevolking (NIS), Steunpunt W.A.V., Eurostat, OESO, nationale statistieken voor buitenlandse landen, ...

- Voor het **tweede deel**, “Screening van het beleid in Vlaanderen en België (interne analyse)”, wordt voornamelijk gebruik gemaakt van **desk research**, aangevuld met enkele **interviews** met experts inzake het Vlaamse (en federale) werkgelegenheidsbeleid.

Relevante bronnen voor de desk research in het tweede deel zijn bestaande publicaties inzake het werkgelegenheidsbeleid in Vlaanderen en België, onder andere Denys en Simoens (1997) en de evaluatierapporten van het Federaal Ministerie van Tewerkstelling en Arbeid.

Verder beschikt het onderzoeksteam op vlak van beleidsevaluatie over een specifieke expertise die kan toegepast worden voor het evalueren van het huidige Vlaamse en federale werkgelegenheidsbeleid en het identificeren van de effecten van dit beleid op de werkzaamheidsgraad. Er is binnen het team ook een ruime ervaring aanwezig op vlak van het Vlaamse werkgelegenheidsbeleid en het sociale overlegmodel in Vlaanderen. Enkele interviews met experts (o.a. uit de administratie werkgelegenheid, sociale partners,...) zorgen tenslotte voor een bijkomende input voor de evaluatie van de huidige situatie in Vlaanderen.

- De uitvoering van het **derde deel**, “Beleidsinitiatieven ter verhoging van de werkzaamheidsgraad: buitenlandse ervaringen”, zal gebeuren op basis van **desk research, telefonische en schriftelijke contacten** met buitenlandse contactpersonen. Op deze manier wordt een overzicht per land uitgevoerd. De drie gedetailleerde landenstudies gebeuren aan de hand van bijkomende **diepte-interviews**.

- Voor het **vierde deel**, “Verhoging van de werkzaamheidsgraad: een scenario-analyse voor Vlaanderen”, zal voornamelijk gewerkt worden met **desk research**. De input voor dit deel wordt geleverd door de vorige drie delen van het onderzoek. Ook het lopende VIONA-onderzoek ‘Desindustrialisatie in Vlaanderen en de implicaties voor de arbeidsmarkt’ levert informatie voor het luik rond de toekomstige arbeidsmarktbehoeften voor het beleid inzake werkzaamheidsgraad.

4 Beleidsrelevantie

Het onderzoek is beleidsrelevant door zijn bijdrage tot een effectiever arbeidsmarktbeleid. De Vlaamse regering heeft het verhogen van de werkzaamheidsgraad van 59,7% naar 65% in 2004 tot eerste strategische doelstelling op het vlak van werkgelegenheid gemaakt. De Europese richtsnoer mikt op een werkzaamheidsgraad van 70% in 2010. De geformuleerde beleidsaanbevelingen van dit VIONA-onderzoek dragen bij tot het uitwerken van een beleid dat deze doelstellingen helpt bereiken.

Anderzijds draagt het onderzoek bij tot een efficiënter beleid. Hiermee bedoelen we dat de hogere werkzaamheidsgraad op een zo goed mogelijke manier bereikt wordt. Dat gebeurt door de keuze van gepaste maatregelen in de context van de Vlaamse en Belgische arbeidsmarktsituatie. De evaluatie van het huidige beleid en de buitenlandse ervaringen reiken hiervoor elementen aan. Ook de manier waarop het beleid tot stand komt (snelheid, eensgezindheid, ...), speelt een belangrijke rol bij de efficiëntie. In dit kader schenkt deze studie aandacht aan de rol van en de samenwerking tussen de overheid, de sociale partners en andere betrokken partijen.

Tenslotte wil dit onderzoek bijdragen tot een andere denkwijze over het functioneren van de arbeidsmarkt waarbij (i) integratie in de arbeidsmarkt i.p.v. eliminatie uit het arbeidsproces centraal staat en (ii) expliciet rekening wordt gehouden met de diepgaande verschuivingen die op dit ogenblik in de arbeidsmarkt optreden.

Bijlage 2: de onderzoekers

Filip ABRAHAM

List of publications

1. Journal Articles

a. In English

Abraham, F and G. Dewit (2000) "Export Promotion via Official Export Insurance," *Open Economies Review*, vol. 11 no 1, p 5-26.

Abraham, F. (1999) "A Policy Perspective on European Unemployment," *Scottish Journal of Political Economy*, vol. 46 no 4, p 350-366.

Abraham, F. and J. Konings (1999) "Does the Opening of Central and Eastern Europe Threaten Employment in the West?" *The World Economy*, vol. 22 no 4, p 585-601.

Abraham, F. and J. Van Rompuy (1999) "Is Belgium ready for EMU? A look at national, sectoral and regional developments" *De Economist* 147, no 3, p 337-352.

Abraham, F (1998) "Is the European Model Still an Option?" *CEMS Business Review* vol 2 no 4, p 227-236.

Abraham, F (1998) "The euro: Why does it Matter for Asia," *Economic Bulletin*, vol 27 no 12, p 5-8.

Abraham, F, Buyst E, and S. Geysens (1997) "Trade Integration in the Twentieth Century: What does Belgian History Tell us?" *Weltwirtschaftliches Archiv*, 133/4, p 708-736.

Abraham, F. and G. Dewit (1997) "A case of Sectoral Export Promotion: Export Insurance Subsidies in Belgium," *Tijdschrift voor Economie en Management*, vol XII no 4, p 425-442 .

Abraham, F. (1996) "Regional Adjustment and Wage Flexibility in the European Union," *Regional Science and Urban Economics* 26, p 51-75.

Abraham, F and P. Van Rompuy (1995) " Regional Convergence in the European Monetary Union," *Papers in Regional Science*, vol 74(2), p 125-142.

- Abraham, F and N. Verret (1995) "Strategic Subsidies in the European Union: Is MITI a Myth"? *Cahiers d'économie*. Centre Universitaire Luxembourg, p 1-22.
- Abraham, F. (1994) "Social Protection and Regional Convergence in a European Monetary Union," *Open Economies Review* 5, p 89-115.
- Abraham, F (1993) "Do We Need a European Social Dimension ?" *Cahiers d' Economie* V, Centre Universitaire de Luxembourg, p 55-65.
- Abraham, F and P. Van Rompuy (1992) "Convergence-Divergence and the Implications for Community Structural Policies," *Cahiers Economiques de Bruxelles*, no 135, p 279-318.
- Abraham, F., Couwenberg, I. and G. Dewit (1992) "Towards an EC Policy on Export Financing Subsidies: Lessons from the 1980's and Prospects for Future Reform," *The World Economy*, vol 15 no 3, p 389-405.
- Abraham, F., Leliaert, H. and D. Heremans (1991) "Foreign Dependence of Individual Stock Prices: The Role of Aggregate Product Market Developments," *Open Economies Review* 2, 1-26.
- Van Rompuy, P., Abraham, F. and D. Heremans (1991) "Economic Federalism and the E.M.U.," *European Economy*. Special Edition no 1, p 107-135.
- Abraham, F (1991) "Building Blocks of Europe's Single Market," *Tijdschrift voor Economie en Management* 36, p 395-416.
- Abraham, F (1991) "Building Blocks of the Single Market: The Case of Mutual Recognition, Home Country Control and Essential Requirements," *Economia* 1, no 1, p 2-9.
- Abraham, F. (1990) "Financial Liberalization and Fiscal Harmonization in Europe's Single Market," *Cahiers d' Economie* III, Centre Universitaire de Luxembourg, P 2-13.
- Abraham, F., Deardorff, A.V. and R.M. Stern (1988) "The Impact of Tariffs on Profits in the United States and other Major Trading Countries," *Weltwirtschaftliches Archiv* 124(4), p. 623-634.
- Abraham, F., Deardorff, A.V. and R.M. Stern (1987) "Consequences of an Import Surcharge: Theory and Empirical Evidence for the U.S." *Journal of Policy Modeling* 9(2), p. 285-309.
- Abraham, F. (1985) "Efficiency, Predictability and News on the Foreign Exchange Markets: Floating Exchange Rates versus Adjustable E.M.S. Rates," *Weltwirtschaftliches Archiv* 121, no 1, 18-32.
- Abraham, F., Abraham, J.P. and Y. Lacroix-Destree (1984), The European Monetary System, The European Currency Unit and the Banking World, *Revue de la Banque*, February special issue.

b. In Dutch

- Abraham, F and C. De Becker (1999) “Groeideterminanten van de Grote Limburgse Ondernemingen,”(Growth determinants of large companies in Limburg) *Tijdschrift voor Economie en Management* vol. XLIV, 4, p 467-506
- Abraham, F. (1998) “De Arbeidsmarkt in de EMU: Struikelblok of Sleutel tot Succes ?” (Labor markets in EMU: Hurdle or Key to Success?), *Tijdschrift voor Economie en Management* vol. XLIII, 3, p 419-434.
- Abraham, F., Konings, J and R. Veugelers (1998) “Schept het Innovatiebeleid Jobs ?” (Does innovation policy create jobs ?) *Trends Review* no 2, p 20-27.
- Abraham, F. and J. Van Rompuy (1997) “Loonbeleid in de Europese Monetaire Unie”, (Wage Policies in the European Monetary Union) *Leuvense Economische Standpunten* 1997/88.
- Abraham, F. and P. Van Rompuy (1996), “Het Concurrentievermogen van de Belgische Economie in Micro- en Macro-Economisch Perspectief,”(The micro- and macroeconomics of Belgian Competitiveness) in *Leuvense Economische Standpunten* 1996/87.
- Abraham, F., G. Van Camp and H. Dewachter (1993) “Zijn Beleggingsbladen een Goede Belegging, (Is Stock Investment Advice a Good Investment?)” *Tijdschrift voor Economie en Management*, p 453-464.
- Abraham, F. (1993) “Internationale Concurrentie en Werkgelegenheid. Hoe Arbeidsvriendelijk is ons Loonbeleid,” (International Competition and Employment), *Leuvense Economische Standpunt* no 1993/74.
- Abraham, F., Craps, B. and H. Dewachter (1992) “Aandelenkoersen en Opiniepeilingen, (Stock Prices and Election Polls),” *Economische Statistische Berichten*, no 3853, p 325-327.
- Abraham, F. (1988) “Nationale Vakbonden, Interprofessionele Loonakkoorden en Economische Politiek (National Unions, Central Wage Agreements and Economic Policy),” *Leuvense Economische Standpunten*, 1988/44.

2. Books and Research Volumes

a. In English

- Abraham, F., Stuyck, J. and F. Vanistendael (1999) *Tax Policy and the Impending Economic and Monetary Union*. Leuven University Press.

- Abraham, F., Stuyck, J. and E. Ballon (eds.) (1998) *Privatisations and Public Procurement in the European Union*. Leuven University Press.
- Abraham, F and A. Thompson (1997) "Stock Market Evaluations of a European Monetary Union," in Maskus, K., Hooper, P, Leamer, E. And J.D. Richardson (eds) *Quiet Pioneering: Robert M. Stern and his International Economic Legacy*. The University of Michigan Press, p 283-312.
- Abraham, F., De Bruijn, G.M, Griffejoen, Thiel, V. (1997) *Distribution: The Single Market Review*. Office for Official Publications of the European Communities and Kogan Page Publishers.
- Abraham, F., Stuyck, J. and C. Goemans (eds.) (1996) *Subsidies and Competition in the European Economy*. Leuven University Press.
- Abraham, F and N. Verret, (1996) "Strategic Subsidies and International Competitiveness," in Abraham, F., Stuyck, J. and C. Goemans (eds) *Subsidies and Competition in the European Economy*. Leuven University Press.
- Abraham, F. (1996) "Economic Federalism and European Union," in Pacolet, J. *Social Protection and the European Economic and Monetary Union*. Avebury, p 89-108.
- Abraham, F., Deketelaere, K. and J. Stuyck (eds) (1995) *Recent Economic and Legal Developments in European Environmental Policy* Leuven University Press. Publishing.
- Abraham, F. (1995) "Belgium as a Small Open Economy in the Core of Europe" *VATT Government Institute for Economic Research Discussion Papers* no 109. Helsinki.
- Abraham, F (1994) "Regional Adjustment and Wage Flexibility in the European Union" in Krugman, P and A. Venables (eds) *The Location of Economic Activity: New Theories and Evidence*. CEPR: London, p 445-476.
- Abraham, F (1993) "The Social Dimension of an Integrated EC-Nordic Area," in Lundberg, L. and J. Fagerberg ed. *European Integration: A Nordic Perspective*. Avebury: Aldershot, p 313-331.
- Abraham, F (1992) "Labour Migration," in Van Meerhaeghe M.A.G. ed: *Belgium and EC Membership Evaluated*. Pinter Publishers London, p 139-144.
- Abraham, F. (1990), *The Effects on Intra-Community Competition of Export Subsidies to Third Countries: The Case of Export Credits, Export Insurance and Official Development Assistance*. Commission of the European Communities: Luxembourg.
- Abraham, F. (1990)⁹ "Wage Norms and Europe's Single Market," in *Modelling the Labour Market*. Proceedings of the Meeting of the Applied Econometrics Association in Strasbourg, p 275-290.

⁹ This paper was discussed extensively by the IMF Survey of September 24, 1990.

- Abraham, F., Deardorff, A.V. and R.M. Stern (1990) "Consequences of an Import Surcharge: Theory and Empirical Evidence for the U.S." in Deardorff A.V. and R.M. Stern ed. *Computational Analysis of Global Trading Arrangements*. The University of Michigan Press: Ann Arbor, p 129-148.
- Abraham, F., Deardorff, A.V. and R.M. Stern (1990) "The Impact of Tariffs on Profits in the United States and other Major Trading Countries," in Deardorff A.V. and R.M. Stern ed. *Computational Analysis of Global Trading Arrangements*. The University of Michigan Press: Ann Arbor, p 167-180.
- Abraham, F. (1989), Unions and the Government - What Does Economic Theory (not) Tell Us?, in *Okonomie und Gesellschaft*, Jahrbuch 7, Campus Verlag: New York, p. 95-115.

b. In Other Languages

- Abraham, F., De Bruyne, K. and I. Van Der Auwera (2000) "Reflecties over Loonvorming in euroland. Wordt het Belgisch Macro-economisch Loonbeleid een succes? (Wage formation in euroland: Will Belgian Macro-economic Wage Policy Be a Success?)" in Ooghe, H., Heylen, F. and R. Vander Vennet (eds) *EMU: dé Uitdaging*. 24e Vlaams Wetenschappelijk Economisch Congres, p 297-323.
- Abraham, F and C. De Becker (1999) "Sleutels voor Groei: Een Econometrische Analyse van de Top 500 Limburgse Ondernemingen" (Determinants of Growth: An Econometric Analysis of the TOP 500 companies in Limburg), VKW Limburg.
- Abraham, F. (1999) "De Invoering van de Euro en het Sociale Europa" (The Introduction of the euro and the European Social Dimension), Federatie van Algemene Bouwaannemers.
- Abraham, F. and E. Brock (1998) "Globalisering, Innovatie en Werkgelegenheid in de Belgische industrie" (Globalisation, Innovation and Employment in Belgian Industry) in De Bondt, R. and R. Veugelers (eds) *Informatie en Kennis in de Economie*. Referatenboek 23^e Vlaams Wetenschappelijk Economisch Congres. Universitaire Pers: Leuven, p 337-356.
- Abraham, F. (1998) "De Toekomst van het Sociaal Overlegmodel," (The Future of the Belgian System of Collective Bargaining) *Sociaal-Economische Nieuwsbrief*, Extra Nummer November 1998, p 10-14.
- Abraham, F and J. Van Rompuy (1997) "Sociaal en Inkomensbeleid in de EMU (Social and Incomes Policies in EMU)" in Jager, H. (ed) *De EMU in Breed Perspectief* (A broad view on EMU). Preadviezen van de Koninklijke Vereniging voor de Staatshuishoudkunde 1997. Lemma: Utrecht¹⁰.

¹⁰ This article was reprinted in Deleeck, H. and P.J. Besseling (1998) *Sociale Zekerheid en de Euro*. Cap Gemini, ten Hagen&Stam Uitgevers : Den Haag, p36-58. It was also reprinted in Studiegroep

- Abraham, F and J. Van Rompuy (1997) *De Sociale Overlegeconomie op een Keerpunt*. (The Collective Bargaining System at a Cross-road), Vlaams Economisch Verbond.
- Abraham, F and N. Verret (1996) *De Internationale Positie van de Belgische Economie in Toekomstperspectief* (The Belgian International Position Tomorrow). Verbond van Belgische Ondernemingen.
- Abraham, F, Tharakan, M., Sleuwaegen, L and J. Van Overtveldt (1995) *De Belgische Economie: Op Zoek naar Een Strategisch Plan*. (The Belgian Economy: In Search of a Strategic Plan) Roularta Books.
- Abraham, F (1995) “De Verschuivingen in de Internationale Omgeving “ (Global Changes) in Abraham, F, Tharakan, M., Sleuwaegen, L en J. Van Overtveldt (eds.) *De Belgische Economie: Op Zoek naar Een Strategisch Plan*. Roularta books, p 23-44.
- Abraham, F (1995) “Werkt de Belgische Arbeidsmarkt” (Does the Belgian Labor Market Function ? in Abraham, F, Tharakan, M., Sleuwaegen, L en J. Van Overtveldt (eds.) *De Belgische Economie: Op Zoek naar Een Strategisch Plan*. Roularta books, p 169-195.
- Abraham, F. (1995) “Bedenkingen bij de Relatie tussen Sociale Zekerheid en Concurrentievermogen (Social Security and Competitiveness)” in Despontin, M and M. Jegers (eds) *De Sociale Zekerheid Verzekerd ? Notulenboek van het 22ste Vlaams Wetenschappelijk Economisch Congres*. VUB Press.
- Abraham, F (1994) “Delocalisatie,” (Delocalisation) in *Internationale Concurrentie en Delokalisatie*. Verslagboek, Centrale Raad voor het Bedrijfsleven, p 9-13.
- Abraham, F (1993) “L’ Union Européene Conduit-Elle au Fédéralisme ?” (Does European Union lead to Federalism ?) in *Du Franc Poincaré à l’ ECU*,” Comité pour l’Histoire Economique et Financière de La France. Imprimerie Nationale de La France, p 751-768.
- Abraham, F. and A. Van Poeck (1989), “Het Macroeconomisch Beleidsveld van de Kleine Open Economie (The Scope for Macroeconomic Policy in a Small Open Economy),” in *Referaten van het Negentiende Vlaams Wetenschappelijk Economisch Congres: Mundialisering van de Economie*, p. 181-208.

3. Completed Working Papers and Other Publications

- Abraham, F., De Bruyne, K. and I. Van der Auwera (1999) “Will Wage Policy Succeed in euro-land ? The Case of Belgium” Paper presented for the Vlaams Wetenschappelijk Economisch Congres in 2000.

voor Europese Politiek (1999) *De euro en de Toekomst van het Europese Maatschappijmodel*. Intersentia: Antwerpen, p 115-134.

Abraham, F (1999) “Regional Competition in the European Union,” International Economics Working Paper no 142, Department of Economics, Katholieke Universiteit Leuven.

Abraham, F. and E. Brock (1999) “Sectoral Employment Effects of Trade and Productivity in Europe” mimeo.

Abraham, F. and E. Brock (1998) ‘Sectoral Employment Effects of Trade and Trade-Induced Labour Saving in a Small European Economy,’ mimeo.

Peeters Anneleen

Idea Consult

Maria Louizasquare 79

1000 Brussel

Tel: ++32/2/282.17.17

Fax ++32/2/282.17.15

anneleen.peeters@ideaconsult.be

12. Referenties:

Peeters, A. (1996), “Theoretical and Empirical Literature on the Process of Job Creation and Destruction”, mimeo

Peeters, A. (1997), “How Hiring and Firing Costs Affect Labour Demand in a Model of Uncertainty”, CES Discussion Paper, K.U.Leuven, n° 97.02

Peeters, A. (1998), “Interim Employment and a Leading Indicator for the Belgian Labour Market”, CES Discussion Paper, K.U.Leuven, n° 98.23

Peeters, A. (1998), “Uitzendarbeid als arbeidsmarktbarometer”, Nieuwsbrief Steunpunt W.A.V., vol.8, n°4, p.71-74

Peeters, A. (1999), “Ranking and Temporary Jobs in an Equilibrium Matching Model”, CES Discussion Paper, K.U.Leuven, n° 99.06

Peeters, A. (1999), “Temporary Workers and their Transition Probabilities to Different Labour Market States: The Belgian Experience”, mimeo

Peeters, A. (1999), “Tijdelijke werknemers en hun kans op vast werk”, Nieuwsbrief Steunpunt W.A.V., vol.9, n°1-2, p.185-188

Peeters, A. (1999), “Interim Employment and a Leading Indicator for the Belgian Labour Market”, Cahiers Economiques de Bruxelles, n°163, p.277-298

Peeters, A. (1999), Labour Turnover Costs, Employment and Temporary Work, doctoraal proefschrift, Katholieke Universiteit Leuven, 207p.

Peeters, A. (1999), “Tijdelijke arbeid als pasmunt?”, Nieuwsbrief Steunpunt W.A.V., vol.9, n°4, p. 69-73

Devisscher Stephanie

IDEA Consult
Square Maria Louiza 79
1000 Brussel
Tel: ++32/2/282.17.11
Fax ++32/2/282.17.15
Stephanie.Devisscher@ideaconsult.be

Reymen Dafne

IDEA Consult
Maria-Louizasquare 79
1000 Brussel
Tel: ++32/2/282.17.10
Fax: ++32/2/282.17.15
Dafne.Reymen@ideaconsult.be

Bijlage 3: Voorstelling IDEA Consult

IDEA Consult is het onderzoeksbureau in België gespecialiseerd in onafhankelijke economische analyse en strategisch advies voor onderneming en overheid. IDEA Consult onderscheidt zich door zijn research-based consultancy.

IDEA Consult is lid van de Europese NEI-Kolpron groep die vestigingen heeft in onder meer Brussel, Rotterdam, Berlijn en Oost-Europa. Dat netwerk is ontstaan uit het Nederlands Economisch Instituut, Kolpron en hun buitenlandse vestigingen.

Kwaliteit en onafhankelijkheid

Als kennisonderneming engageert **IDEA Consult** zich om analyse en advies van topkwaliteit te leveren. Onafhankelijkheid, creativiteit en resultaatgericht werken staan daarbij voorop. De uitvoering van projecten vindt plaats in nauw overleg met de klant.

Diensten

- ✓ Onderzoek en analyse
- ✓ Advies
- ✓ Strategische planning
- ✓ Evaluatie en monitoring

Strategische actiedomeinen

- ✓ Markten en sectoren
- ✓ Arbeidsmarkt en sociaal-economisch beleid
- ✓ Transport en mobiliteit
- ✓ Regionale en stedelijke ontwikkeling

Klanten

- ✓ Ondernemingen

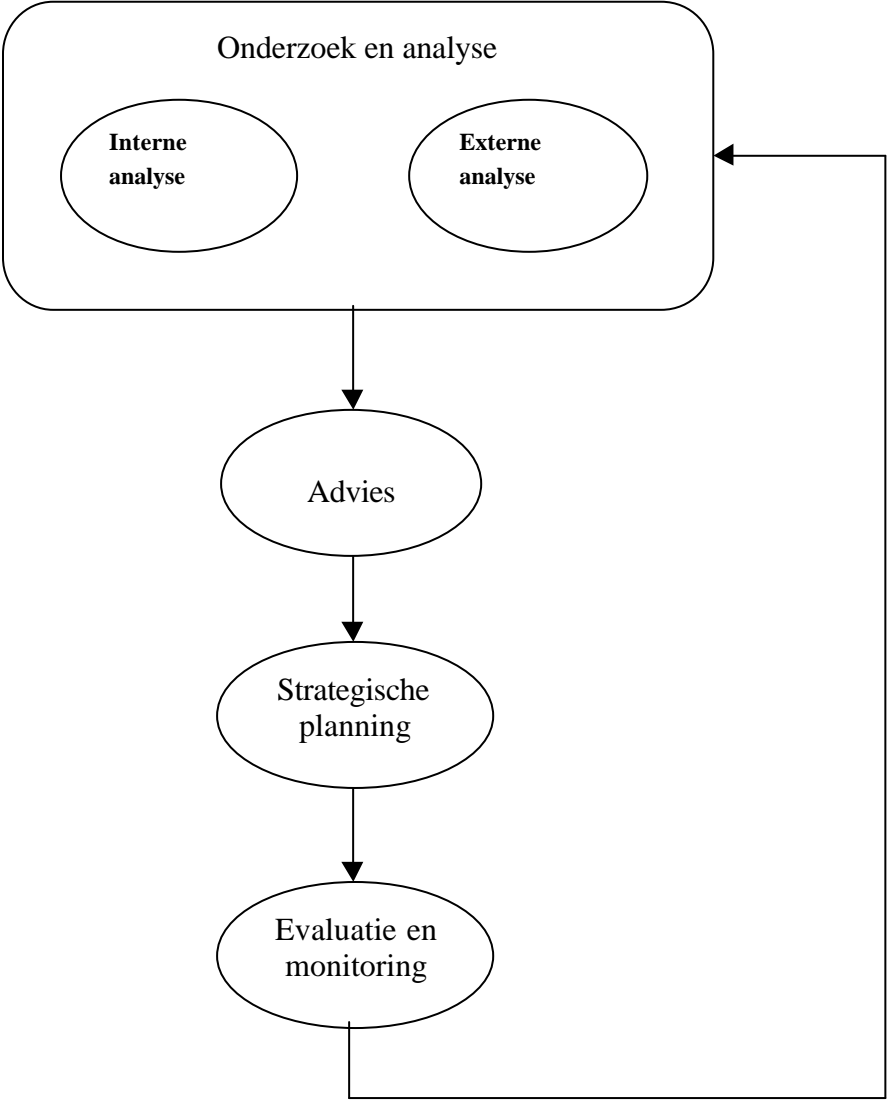
- ✓ Intermediaire organisaties
- ✓ Federale, regionale en lokale overheden
- ✓ Internationale overheden en organisaties

IDEA Diensten

IDEA Consult heeft een uitgebreid dienstenpakket: van onderzoek en analyse over concrete advisering en strategische planning tot evaluatie en monitoring. Zie ook onderstaand schema.

Voor elk project kan een aparte combinatie samengesteld worden, die zo nauw mogelijk aansluit bij de vragen en de behoeften van de klant.

IDEA Diensten

✓ *Onderzoek en analyse*

Goed beleid en goed management vragen om degelijke fundamenten. Met name onderzoek en analyse. Deze bieden de nodige informatie om uw strategie met succes te onderbouwen en uit te voeren. **IDEA onderzoek** kan zowel kwantitatief als kwalitatief van aard zijn; het kan zowel analyserend als voorspellend zijn. Het IDEA Consult-team beantwoordt de onderzoeksvragen via interne analyse en/of externe analyse. Zo kan een economische evaluatie aangevuld worden met goede praktijken uit de buurlanden.

✓ *Advies*

Louter onderzoek of analyse is doorgaans niet voldoende: u wil de resultaten vertaald zien naar concrete beleidsadviezen en praktische aanbevelingen. **IDEA -advies** verschaft u duidelijke aanbevelingen op grond waarvan u op verantwoorde wijze beslissingen kunt nemen. Indien gewenst, vertaalt IDEA Consult de adviezen ook naar een ondersteunend instrument waarmee u zelf scenario's kunt doorrekenen.

✓ *Strategische planning*

IDEA Consult heeft een uitgebreide expertise op vlak van **strategische planning**. IDEA –onderzoek en -advies worden op die manier ingebed in een strategisch managementsysteem, dat zich leent voor sturing en opvolging. Uit de combinatie van een SWOT-analyse en een verkenning van good practices worden missie/visie, strategische doelstellingen, kritische succesfactoren en strategische projecten op een overzichtelijke manier in kaart gebracht.

✓ *Evaluatie en monitoring*

Naast onderzoek en advies maken ook evaluatie en monitoring deel uit van het IDEA Consult-dienstenpakket. Monitoring van projecten maakt het mogelijk om werkmethoden aan te passen vooraleer problemen zich voordoen. Evaluatie kan ook zorgen voor een optimale benutting van opgedane ervaringen. Zo is **IDEA -evaluatie** een effectief instrument voor het management van de opdrachtgevende en uitvoerende organisaties, dat de slaagkansen van lopende en toekomstige projecten vergroot.

Markten en sectoren

Als verantwoordelijke in een onderneming, in een sectororganisatie of bij de overheid wil u inzicht krijgen in de relaties tussen structuur van een markt of sector, het gedrag van de marktparticipanten en de daaruit voortvloeiende resultaten. Of u wil zich laten adviseren omtrent de te volgen strategie voor meer groei en werkgelegenheid.

U wil uw eigen positie kunnen vergelijken met die van andere ondernemingen of (sub)sectoren en weten waaraan uw concurrenten hun groeikracht ontleen.

U wil weten welke scenario's er bestaan voor de introductie van (meer) marktwerking in een sector en wat de voor- en nadelen zijn van elk van deze scenario's.

U wil weten wat de mogelijke gevolgen zijn van een wijziging in de regelgeving op uw bedrijfstak of onderneming. Of u wil nagaan hoe u zich als sector of onderneming strategisch het best opstelt tegenover de overheid of drukkinggroepen.

IDEA Consult verschaft u via zijn onderzoek en advies de inzichten om op al deze vragen een antwoord te formuleren. Projecten in dit actiedomein situeren zich op het raakvlak tussen marktstrategie, economisch beleid en industriële economie.

Diensten

- ✓ Analyse en positionering van markten en sectoren
- ✓ Analyse en advies rond de introductie van marktwerking en mededinging
- ✓ Analyse van klantenprofielen en -behoeften
- ✓ Advies voor een marktstrategie versus een niet-marktstrategie

Arbeidsmarkt en sociaal-economisch beleid

U wenst meer inzicht in het profiel van bepaalde groepen op de arbeidsmarkt zoals oudere werknemers of deeltijds werkenden. Deze profielanalyses zijn een nuttig instrument voor het inschatten van marktpotentieel of het evalueren van beleidsmaatregelen.

U wil advies bij het uitwerken van maatregelen om vraag en aanbod op de arbeidsmarkt beter op elkaar af te stemmen. Of u wenst de effecten te kennen van wijzigingen in het institutioneel kader rond de arbeidsmarkt.

U bent geïnteresseerd in de gevolgen van trends zoals de EMU-integratie, de bevolkingsveroudering, de globalisering en de informatiemaatschappij op het eigen sociaal-economisch weefsel. Of u wenst meer inzicht te verwerven in de relatie tussen economische groei, milieu en werkgelegenheid.

IDEA Consult biedt een antwoord door middel van analyse, advies en evaluatie op terreinen als arbeidsmarkt en sociaal-economisch beleid.

Diensten

- ✓ Onderzoek en advies op vlak van arbeidsmarktmaatregelen
- ✓ Analyse van vraag en aanbod op arbeidsdeelmarkten
- ✓ Evaluatie van beleidsprogramma's
- ✓ Sociaal-economische impactanalyse
- ✓ Uitwerking van monitoringinstrumenten

Regionale en stedelijke ontwikkeling

U wilt een duidelijk omliggende sociaal-economische analyse van uw stad of regio en wilt uw strategie enten op de sterkten en zwakten van de regio.

U heeft behoefte om uw doelstellingen en strategieën zowel kwalitatief als kwantitatief te formuleren.

U heeft nood aan instrumenten voor prestatiemeting en dit zowel voor infrastructurele ontwikkelingen, voor sociaal-culturele voorzieningen als voor maatregelen ter bevordering van de sociale cohesie. U wenst de economische effecten van uw sub-regionale projecten te kwantificeren.

IDEA Consult kan u ondersteunen bij de uitbouw van het regionaal en stedelijk beleid. IDEA reikt u, via een systeem van regionaal-economische effectenraming, een kader voor het voeren en opvolgen van een performant regionaal beleid.

Diensten

- ✓ Impactstudies van regionaal-economische politiek
- ✓ Strategische planning
- ✓ Prestatiemeting van hefboomprojecten
- ✓ Evaluatie van beleidsprogramma's
- ✓ Haalbaarheidsanalyse

Transport en mobiliteit

U wenst beleidsbeslissingen op het vlak van verkeer en vervoer te onderbouwen. U vraagt zich bijvoorbeeld af wat de impact is van een luchthaven, zeehaven of spoorlijn op de nationale of regionale economie? Of hoe beïnvloeden prijsmaatregelen de mobiliteit in een regio?

U bent geïnteresseerd in een kosten/baten-analyse van een grootschalig infrastructuurproject. De toenemende globalisering van de verkeers- en vervoersstromen vraagt om een sterkte/zwakte-analyse van uw bedrijf of uw regio.

U bent op zoek naar een beter inzicht in de vraag naar parkeervoorzieningen in de binnenstad, het economisch potentieel van een lucht- of zeehaven in een regio, of de haalbaarheid en sociaal-economische effecten van een nieuw te ontwikkelen bedrijventerrein of kantorenpark.

Door toegepast economisch onderzoek en advies kan **IDEA Consult** u bijstaan in uw zoektocht naar antwoorden op talloze vraagstukken op vlak van transport en mobiliteit.

Diensten

- ✓ Economische effectenrapportage van investeringsprojecten
- ✓ Sociaal-economische kosten/baten-analyses
- ✓ Sterkte/zwakte-analyses
- ✓ Haalbaarheidsanalyse
- ✓ Advies en evaluatie inzake transportbeleid

IDEA Team

IDEA Consult bestaat uit een kern van vaste medewerkers. Voor elk project wordt een aangepast team gevormd. Dat bestaat uit de eigen IDEA-experts. Daarnaast doet IDEA Consult geregeld beroep op specialisten van de NEI-Kolpron groep. Bovendien werkt IDEA Consult samen met wetenschappelijke adviseurs of experten uit het toegepast onderzoek en advies.

Wim Van der Beken
Directeur
Email wim.vanderbeken@ideaconsult.be

Geert Steurs
Markten en sectoren
Email geert.steurs@ideaconsult.be

Veerle Minne
Markten en sectoren
Email veerle.minne@ideaconsult.be

Stephanie Devisscher
Transport en mobiliteit, arbeidsmarkt en sociaal-economisch beleid
Email stephanie.devisscher@ideaconsult.be

Anneleen Peeters
Arbeidsmarkt en sociaal-economisch beleid
Email anneleen.peeters@ideaconsult.be

Dafne Reymen
Regionale en stedelijke ontwikkeling
Email dafne.reymen@ideaconsult.be

Silvy Eyfferts
Administratief medewerker
Email silvy.eyfferts@ideaconsult.be

Raad van Bestuur

IDEA Consult wordt bijgestaan door een actieve Raad van Bestuur, bestaande uit zes eminente leden :

- ✓ Dr. L. Bertrand
Voorzitter Directiecomité Ackermans & van Haaren
- ✓ Drs. W.J.H. Kuijpers
Directeur NEI-Kolpron International
- ✓ Prof.Dr. W.T.M. Molle
Voorzitter Directie NEI
- ✓ Prof.Dr. L. Sleuwaegen
Hoogleraar FETEW KU Leuven
- ✓ Dr. P. Taselaar
Directiesecretaris NEI
- ✓ Dhr Ph. Wilmès
Voorzitter Directiecomité Federale Participatiemaatschappij

Een greep uit de referenties

Markten en sectoren

- ✓ “A market and non-market analysis of the European sugar sector”, CEFS, december 1998 - juni 1999
- ✓ “Anders werkt: Voorwaarden en beleid voor groei en jobs in de voedingsindustrie-2000”, IPV, juli 1999 – september 1999
- ✓ “Fusies en overnames in het Nederlandse bankwezen: een instrument voor de NMA”, Nederlandse Mededingingsautoriteit, oktober 1999 – februari 2000
- ✓ “Een concept van jaarrapport voor de Vlaamse economie”, GIMV, februari 1999 – maart 1999
- ✓ “Mergers and acquisitions and Science and Technology Policy”, European Commission, maart 2000 – maart 2002

Arbeidsmarkt en sociaal-economisch beleid

- ✓ “Desindustrialisatie in Vlaanderen en de implicaties voor de arbeidsmarkt”, Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, Administratie Werkgelegenheid, september 1999 – september 2000
- ✓ “Evaluatie Vlaamse premies loopbaanonderbreking en arbeidsduurvermindering”, Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, Administratie Werkgelegenheid, Afdeling Migratie en Arbeidsmarktbeleid, december 1999-april 2000
- ✓ “Profielanalyse van de uitzendkracht”, UPEDI, oktober 1999 – maart 2000
- ✓ “Haalbaarheidsanalyse voor uitzendarbeid in de transportsector”, Randstad-Interlabor, oktober 1999 – december 1999
- ✓ “Administratieve lasten bij de opstart van een onderneming: Vergelijkende analyse van België en zijn buurlanden”, Verbond van Belgische Ondernemingen, december 1999 – maart 2000

Regionale en stedelijke ontwikkeling

- ✓ “On going evaluatie Doelstelling 2 programma Kempen 1997-1999” Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, Afdeling Europa-Economie, december 1998 - maart 1999
- ✓ “Interregionale analyse en evaluatie met het oog op de versterking van de groeikracht van de Vlaamse economie” Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, Administratie Economie, mei 1999 – juli 1999
- ✓ “Regionaal profiel van het Benelux-middengebied”, IGRES, juli 1999 - september 1999
- ✓ “Voorafgaande evaluatie van de ontwerpprogramma’s voor de nieuwe Doelstelling 2-gebieden en de ‘phasing out’-zones”, Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, Administratie Economie, februari 2000 – maart 2000

Transport en mobiliteit

- ✓ “Marktwerking in het Openbaar vervoer: Scenario-analyse voor de Lijn”, De Lijn, november 1998 - februari 1999
- ✓ “Actieplan reizigersgroei”, NMBS, oktober 1999 - februari 2000
- ✓ “Kansen voor vrachtluchtvaart in Antwerpen”, Gemeentelijk Havenbedrijf van Antwerpen, augustus 1999 - oktober 1999

Strategische planning

- ✓ “Externe ondersteuning bij de opmaak van de beleidsnota’s van de Ministers van de Vlaamse regering”, Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, Administratie Planning en Statistiek, september 1999 - december 1999
- ✓ “Verlaging van de Onroerende voorheffing op nieuwe investeringen in materieel en outillage in Vlaanderen: Financiële impactanalyse”, Vlaamse Minister van Financiën, Begroting en Gezondheidsbeleid, januari 1999 – april 1999
- ✓ “De verlaging van de successierechten voor familiale ondernemingen: Evaluatierapport”, Vlaamse Minister van Financiën, Begroting en Gezondheidsbeleid, april 1999 – juni 1999

Recente opdrachtgevers

CEFS, Comité Européen des Fabricants de Sucre

De Lijn

DIV, Dienst Investeren Vlaanderen

Europese Commissie

Gemeentelijk Havenbedrijf van Antwerpen

GIMV, Gewestelijke Investeringsmaatschappij Vlaanderen

Igres, Interregionale Grensoverschrijdende Economische Samenwerking in het Benelux-Middengebied

Instituut voor Permanente Vorming van de Voeding

Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap

 Departement Economie, Werkgelegenheid en Binnenlandse aangelegenheden

 -Administratie Economie, Afdeling Europa Economie

 -Administratie Economie, Afdeling Economisch Ondersteuningsbeleid

 -Administratie Werkgelegenheid, Afdeling Migratie en
 Arbeidsmarktbeleid

 Departement Algemene Zaken en Financiën

 -Administratie Planning en Statistiek, Afdeling Strategische Planning en
 Beleidsevaluatie

 -Administratie Budgettering, Accounting en Financieel Management

Nederlandse Mededingingsautoriteit

Nationale Maatschappij der Belgische Spoorwegen

Randstad Interlabor

UPEDI, Beroepsvereniging van uitzendbedrijven

Verbond Belgische Ondernemingen

Vlaamse Landmaatschappij